

RIIGIKOGU

4. istungjärk. Protokoll nr. 78 (15).

1921 a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Riigikogu Juhatuseteadaanne, et kaubandus-tööstuste edeminister J. Kukk Wabariigi Walitsusele walitsuse liikme kohustest wabastamise palwe on ära annud. — 3. Riigikogu esimehe walimine. — 4. Erikommisjoni walimine riigikontrolli alluwuse küsimuse seaduste läbiwaatamiseks. — 5. Kommisjonide täiendawad walimised. — 6. Seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekanndmise kohta teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921. a. korraliste kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse — III. lug. wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 7. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määrus siseministeeriumile 7.920.000 marga suuruse erakorralise krediidi awamise kohta liikumata waranduse omandamiseks — kinnitamine. — 8. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus kohtuministeeriumile 10.000.000 marga suuruse erakorralise krediidi määramise kohta liikumata waranduse omandamiseks — kinnitamine. — 9. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigile omandamiseks tarwisminewa krediidi määramise kohta — kinnitamine. — 10. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus põllutöökommisjonidele erakorralise krediidi määramise kohta 6.500.000 marga suuruse liikumata waranduse omandamiseks — kinnitamine. — 11. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus siseministeeriumile 13.200.000 marga suuruse krediidi määramise kohta liikumata waranduse omandamiseks riigile — kinnitamine. — 12. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määrus haridusministeeriumile 7.700.000 marga suuruse krediidi awamise kohta liikumata waranduse riigile omandamiseks — kinnitamine. — 13. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigikontrollile 15.000.000 marga suuruse erakorralise krediidi määramise kohta liikumata waranduse omandamiseks — kinnitamine. — 14. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus haridusministeeriumile alluwate asutuste poolt wäljamaksetud 1919. a. ja 1920. a. ametnikkude ja teenijate palkade kinnitamise kohta — kinnitamine. — 15. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal maksmapandud seadus wangimajade peawalitsuse ja temale alluwate wangistusasutuste ametnikkude ja konwoiride riiete, jalanõude, sõjariistade ja rakmetega warustamise kohta — kinnitamine. — 16. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal maksmapandud seadus wälispolitsei ametnikkude wormiriistadega ja jalanõudega warustamise kohta — kinnitamine. — 17. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud ajutine määrus ohwitseride ja sõjawäeametnikkude korteri, kütte ja walgustuse asjus — kinnitamine. — 18. Töökaitseelnõu seaduseelnõu — tagasi lükatud. — 19. Tööstusliste töö seaduses ettenähtud rahatrahwide ärakaotamise seadus — I lugemisel wastu wõetud. — 20. Seaduseelnõu kaitsewäe teenistusse wõtmise ja wabastamise kohta 1921. a. ja 1922. a. — I. lugemisel wastu wõetud. — 21. Seaduseelnõu weejuhtimise kohta läbi wõõra maa maaparanduse otstarbel — II. lugemisel wastu wõetud. — 22. Seaduseelnõu kaubandus-tööstusministeeriumi 1921. a. kulude-eelarwe muutmise asjus — III. lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 23. Riigiteenijate ametsõitude tasuseadus — III. lugemisel wastu wõetud. — 24. Seadus Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määruse muutmise kohta — III. lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 25. Määrus töö- ja hoolekandeministeeriumile 64.800 margalise lisakrediidi määramise kohta pensioni maksmiseks Jaan Poska perekonnale — III. lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 26. Seaduseelnõu kaitsewägedesse puutuwate sõjawäe seaduste ja määruste wäljaandmise kohta pöhi-seaduse § 81 põhjal — III. lugemisel wastu wõetud. — 27. Waheaja määramine. — 28. Koosoleku lõpetamine kwoorumi puudusel.

Riigikogu koosolek 18. nowembril 1921. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 76 Riigikogu liiget.
Koosolekut juhatab abiesimees K. Wirma; wahepeal esimees J. Kukk, pärast abiesimees A. Kerem.

Sekretääri kohal sekretäär A. Tupits, wahepeal abisekretäär J. Bergman.

Walitsuse lauas: põllutöökaminister B. Rostfeldt, sõjaminister J. Soots, rahaminister G. Westel, haridusminister H. Bauer.

Koosolek algab kell 5.10 min. p. l.

I. Päewakorra Juhataja K. Wirma täiendamine. ma: Awan Riigikogu koosoleku.

J. Seljamaa (töer.): Panen ette päewakorda täiendada päewakorra-punktiga: komisjonide täiendawad walimised ja see punkt wõtta kolmanda punktina arutamisele.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud kolmanda päewakorra-punkti all wõtta komisjonide täiendawad walimised. Ma panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on ettepanek wastu wõetud. Teisi ettepanekuid päewakorra kohta ei

tehta. Sellega loen päewakorra wastuwõetuks.

2. Riigikogu Juhatuse teadaanne, et kaubandus-tööstus- ja teedeminister ametist wabastamise palwe ära annud.

Enne kui päewakorra juure üle minna, teatan, et riigisekretääri poolt Riigikogu Juhatusele järgmine kiri on sisse tulnud: „Wabariigi Walitsuse 18. nowembri e. a. otsuse põhjal teatan, et kaubandus-tööstus- ja teedeminister Johann Kukk on Wabariigi Walitsuse liikme kohustest wabastamise palwe riigiwanemale ära annud. Lisa: palwe. K. Terras.“ Lisa sisu on järgmine: „Herra riigiwanemale. Nõus oles kandideerima Riigikogu esimehe kohale, palun mind Wabariigi Walitsuse liikme kohustest wabastamiseks Riigikogule ette panna. Tallinn, 18. now. 1921. Joh. Kukk. Kaub.-tööstus- ja teedeminister. Alkirjaga õige. Alla kirjutanud K. Terras.“

Riigikogu läheb esimese päewakorra punkti juure.

3. Riigikogu esimehe walimine.

J. Seljamaa (töer.): Panen ette Riigikogu esimehe kandidaadiks Riigikogu liikme Johann Kukk'e ja panen ette walimised sedelitega toimetada.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanekuid enam ei tehta. Ma palun siis sekretääri sedelid wälja jagada.

(Abisekretäär **J. Bergman** jagab sedelid.)

Sedelitele palun ma peale kirjutada, kes poolt — „poolt“ ja kes wastu — „wastu“. Kas tehtakse ettepanekuid häätelugejate kohta? (Kohapealt: Juhatuse hooleks!) Kas kõik Riigikogu liikmed on sedelid ära annud, nii et häälte lugemisele wõiks asuda? Sedelid on ära antud (loeb) 67. Poolt on 52 häält, wastu on 10 häält, 4 on erapooletud ja 1 sedel on rikutud. Sellega on Riigikogu esimeheks walitud rkl. herra Johann Kukk kodukorra § 2 nimetatud häältearwuga, mis on üle poole Riigikogu liigete häälest. (Kestew käteplagin.)

(Juhataja kohale asub Riigikogu esimees **J. Kukk**.)

4. Erikomisjoni walimine riigikontrolli alluwuse küsimuse ja seaduste läbiwaatamiseks.

Juhataja **J. Kukk**: Tänan usalduse eest, mis Riigikogu minu wastu on näidanud. Loodan, et raske parlamendi töö juhtimine mul Teie heatahtlisel kaasabil korda läheb. Järgmine punkt päewakorras on: erikomisjoni walimine riigikontrolli alluwuse küsimuse ja seaduste läbiwaatamiseks. — Komisjon on otsustatud asutada wanematekogu otsusel. — Komisjoni walimisel on jagajaks ette pandud arw 10. Palun sekretääri teatada, kuipalju kohti iga erakond saab.

Sekretäär **A. Tupits**: Tööerakond — 2 esitajat. Põllumeeste rühm — 2 esitajat, Eesti Sotsiaaldemokraatlise Töölise Partei Rk. rühm — 2 esitajat, E. I. S. T. P. Rk. rühm — 1 esitaja, Rahwaerakonna rühm — 1 esitaja, Kristlik Rahwaerakonna rühm — 1 esitaja, Kommunistlik rühm — 1 esitaja ja Balti-Saksa rühm ühes Wene esitajaga — 1 esitaja.

Juhataja **J. Kukk**: Palun kandidaate nimetada.

J. Seljamaa (töer.): Riigikogu Tööerakonna rühma poolt panen ette komisjoni walida Riigikogu liikmed Kukk ja Strandman.

A. Jürgenstein (rhw.): Riigikogu Rahwaerakonna rühma poolt panen ette komisjoni walida rkl. herra Liigand'i.

J. Bergman (kristl.): Riigikogu Kristliku Rahwaerakonna rühma poolt panen ette komisjoni walida rkl. herra Amberg'i.

J. Parik (põl.): Riigikogu Põllumeeste rühma poolt panen ette komisjoni walida Riigikogu liikmed herrad Jürman'i ja Ipsberg'i.

J. Piiskar (is.): E. I. S. T. P. Rk. rühma poolt panen ette komisjoni walida rkl. Keerdo.

Juhataja **J. Kukk**: Kas kõik rühmad oma kandidaadid on nimetanud? Sõna on rkl. herra Koch'il.

H. Koch (saks.): Balti-Saksa rühma poolt panen ette komisjoni walida rkl. herra Pezold'i.

J. Wanja (kom.): Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma poolt panen ette komisjoni walida rkl. Soans'i.

Juhataja **J. Kukk**: E. Sots.-dem. Töölise Partei Riigikogu rühma poolt on kirjalikult kandidaatideks ette pandud Riigikogu liikmed H. Martna ja M. Neps. Sellega on kõik rühmad oma kandidaadid teatanud. Kas soovitakse, et ma veel kord kandidaadid ette loen? Ei soovita. Kas tehakse ettepanekuid walimise korra kohta? (Hüüded kohtadelt: Korraga walida!) (Hääletatakse.) Suure enamusega on ette pandud kandidaadid komisjoni walitud.

5. Komisjonide täiendawad walimised. Järgmine päewakorrapunkt on: komisjonide täiendawad walimised.

Teatan Riigikogule, et Riigikogu Juhatusel on kirjalikult teatanud rkl. Kana oma lahkumisest rahaasjanduse komisjonist, rkl. Weiler oma lahkumisest maaseaduse komisjonist, rkl. Parik oma lahkumisest majandusnõukogust. Kas tehakse ettepanekuid nende asemele uusi walida?

J. Seljamaa (töer.): Riigikogu Tööerakonna rühma poolt panen ette rahaasjanduse komisjoni walida rkl. herra Kukk ja maaseaduse komisjoni rkl. herra Kana.

A. Jürman (põl.): Riigikogu Põllumeeste rühma poolt panen ette walida riigi majandusnõukogusse herra Parik'i asemel herra Pedak'i.

J. Wanja (kom.): Panen ette walida töökaitse komisjoni rkl. Kägu ja maaseaduse komisjoni rkl. Soansi.

Juhataja **J. Kukk**: Riigikogu liige herra Wanja, kas Teie rühma esitajad on wastawatest komisjonidest lahkunud?

J. Wanja: Maaseaduse komisjoni oli walitud rkl. Reinthal, aga ta on Riigikogust lahkunud, nii et see koht on praegu waba; töökaitse komisjoni oli rkl. Santa walitud, kuna ka tema Riigikogust on lahkunud, on ka see koht waba.

Juhataja **J. Kukk**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse rkl. Kukk'e kandidatuuri.) Wastu ei ole keegi. Sellega on rkl. Kukk rahaasjanduse komisjoni walitud. (Hääletatakse rkl. Kana kandidatuuri.) Wastu ei ole keegi. Sellega on rkl. Kana maaseaduse komisjoni walitud. (Hääletatakse rkl. Kägu ja rkl. Soansi kandida-

tuuri.) Wastu ei ole keegi. Sellega on nimetatud kandidaadid walitud. (Hääletatakse rkl. Pedak'i kandidatuuri.) Wastu ei ole keegi. Sellega on rkl. Pedak walitud riigi majandusnõukogusse.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

6. Seaduseelnõu 10 miljoni marga ülekan- Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Seaduse nimetus: Seaduse kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse.

10 miljoni marga ülekanamise teedeministeeriumi posti-telegraafi telefoni ametkonna 1921. a. korraliste kulude eelarwest sama ametkonna erakorraliste kulude eelarwesse.

(Juhataja kohale asub abiesimees **A. Kerem**.)

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on seaduse nimetus wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 1. Wähendada teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonna 1921. a. korraliste kulude eelarwet:

II peatükk nr. 6 järele	2.300.000 m.
III 12 ..	1.700.000 ..
III 16 ..	3.000.000 ..
III 19 ..	3.000.000 ..

kokku kümne miljoni marga wõrra.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 2. Awada teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni ametkonnale erakorralist krediiti, peatükk III § 14 järele kümme miljoni (10.000.000) marka raadiotelegraafi ehitamiseks Haapsalusse.

Juhataja **A. Kerem**: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 2 wastu wõetud. Peale kolmandat lugemist panen terve seaduse sisu korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu

ei olda. Sellega on see seadus vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma**: Ma teen ettepaneku seda seadust vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata.

Juhataja **A. Kerem**: On ettepanek tehtud seadust vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata. Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

7. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määrus siseministeeriumile 7.920.000 marga suuruse erakorralise krediidi awamise kohta liikumata waranduse omandamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg**: Austatud Riigikogu liikmed! Nagu teada, on meil juba sest ajast peale, kui sõda lõppes, walitsuse ametiasutustele, mis asuwad eramajades, mitmes kohas üles öeldud ja nad peawad eramajadest välja kolima. Et neid kuhugi paigutada võimalik oleks, selleks on kaks teed: kas omandada praegu olewaid majasid Tallinnas ja teistes linnades, ehk jälle majasid ehitada. Et aga majade ehitamine praegusel ajal, nende hindadega wõrreldes, mille eest praegu üksikuid majasid osta saab, palju kallimaks läheb, siis on walitsus sunnitud olnud mõned majad ostma wõrdlemisi soodsate hindadega. Siin see seadus, mis § 12-a põhjal makema pandud, käsitab üht niisugust maja, s. o. nimelt Toompeal Kooli tänawal asuwat maja nr. 13. Sellesse majasse on asetatud riigi statistika keskbüroo, kelle siiamani üks ainus ruum olemas oli Pühawaimu tänawal. Et selle riigi statistika keskbüroo alla kõik teised statistika osakonnad üksikutest ministeeriumidest koondatud saawad, siis on arusaadaw, et suuremaid ruumisid selleks tarwis on. Sellepärast on walitsus selle maja ostnud. Et see maja wõrdlemisi soodsate hindadega ostetud on, panen ma rahaasjanduse komisjoni nimel ette seda seadust 7.920.000 marga suuruses kinnitada.

Juhataja **A. Kerem**: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

8. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus kohtuministeeriumile 10.000.000 marga suuruse erakorralise krediidi määramise kohta liikumata waranduste omandamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**: Wabariigi Walitsuse poolt on § 12-a põhjal vastu võetud seadus, mille järele kohtuministeeriumile määratakse 10.000.000 mrk. krediiti liikumata waranduse muretsemiseks. Peasjalikult on selles ette nähtud, et kohtuministeerium saaks omale tarwiliku maja osta Tartus, kuna Tartus praegu osa kohtuuriijaid asub kliinikus, kuna neil mujal ruumisid ei ole. Et kliinikul isegi ruumid kitsad on, siis tahetakse kohtuuriijaid igapäew sealt välja tõsta. Sellepärast on nüüd täiesti hädaliseks saanud uute ruumide juure soetamine, kus kõik kohtuuriijad ja osa rahukohtunikka wõiks asuda. Selleks on tarwis kiires korras wastawat maja muretseda. Rahaasjanduse komisjon waatas selle seaduse läbi ja palub teda kinnitada.

L. Johanson (sd.): Tänaes päewakorras on terve rida krediitide kinnitamisi, mis on § 12-a põhjal majade ostmiseks vastu võetud: kogusummas teeb see 70.000.000 m. See ei ole mitte wäikene summa, et sellest wõiks nii tähele panemata mööda minna. Kõige iseloomulikum nende majade ostmise juures on see nähtus, et kuu aega peale eelarwe wastuwõtmist leiti korruga, et tarwis on terve rida majasid osta. Eelarwe arutamise ajal see üleüldse kõne alla ei tulnud. Hakati siis suure kiirusega maju ostma. Ja nagu rahaasjanduse komisjonis selgus, olid sellel nähtusel oma halwad küljed: walitsus maksab majade eest mitu korda rohkem kui eraisikud. Selle tagajärg on, et majade hinnad on tõusnud 70—100%. Walitsus oleks pidanud asuma majade ehitamisele. Komisjonis selgus ka, et walitsus majadest palju rohkem maksab kui eraisikud samal ajal oleks maksanud ja isegi mitu korda rohkem. Selle juures seletab aga walitsus, et see täiesti loomulik on, kui walitsus eraisikutest enam maksab. Walitsus oleks wõinud oma ametnikka ka praegustes ruumides edasi töötada lasta ja oleks selle küsimise lahendamise edasi lükata wõinud kunni järgmise eelarwe kokkuseadmiseni ja oleks tulnud seda küsimust pikema aja wältusel teostada, et mitte kunstlikult majade hindasid üles kruwida. Praegu on talitatud ülepea-kaela, mööda minnes rahwaesitusest. Käesolewal juhtumisel on

weel niisugune nähtus olemas, et kohtuministeeriumile on määratud teatud krediit majade ostmiseks, selle juures ei ole aga selgusele jõutud, missugust maja osta tahtakse. Antakse krediit, ja sellega on küsimus otsustatud. Enne tuleks majad walmis waadata ja alles siis seda küsimust otsustada, kui palju maja eest maksta tuleb. Kuna see kõik näitab ja paljastab praeguse walitsuse poliitikat, siis ei tohi walitsuse teguwiisi siin õigustada, sest et sel eitawad küljed on, mis seda tuntawamad, et meie eelarwe minewa aasta kohta defitsiidiga kokku on seatud ja ka tulewa aasta jaoks, wõib olla, see defitsiit weel suurem tuleb. Meie ei näe mitte, kuna meie eelarwe tasakaalu saadakse wiia. Sel põhjusel ei saa Sotsiaaldemokraatline rühm walitsuse samme heaks kiita ega õigustatuks lugeda ja hääletab nende krediitide kinnitamise wastu. Teine asi on aga nende krediitide otsustamine, kus on pööratud parlamendi poole ja kus nõutakse rahaasjanduse komisjoni heakskiitmist ja mis parlamendi komisjonis läbi arutatakse, nagu meie seda punkt 4 juures nägime. Sellepärast ei olnud meil põhjust punkt 4 wastu hääletada.

O. Liigand (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Palju tött on selles, mis rkl. Johanson kõneles. Siiski ei hääleta Rahwaerakonna rühm selle seaduse wastu. Aga meie rühm peab loomuwestaseks seda, et sel ajal, kus korterikriis ja üleüldse ruumide puudus on, walitsus oma ruume tahab laiendada mitte uute majade juurehitamisega, waid ostmise teel ja selle läbi weel korterikriisi suurendab. Praegu on raske maju ehitada. Walitsusel on see wõrdlemisi kergem, kui eraisikutel ja oleks loomulik, et ta just uute majade juurehitamisega oma ruumid laiendada püüaks. Sellepärast panen mina Rahwaerakonna rühma nimel ette soowiawaldust wastu wõtta selle kohta, et Wabariigi Walitsus liikumata warandust juure muretsedes mitte walmis maju ei ostaks, waid neid ehitaks.

K. Wirma (sd.): Rkl. Johanson juba puudutas seda küsimust, et see majade ostmine teatud korra järele peab sündima. Lugu on niisugune, et kui selle maja ostmise küsimus päewakorraale tuli, mida Riigikogu täna eelmise päewakorra-punkti juures otsustas, siis tõstis herra rahaminister selle küsimuse ülesse Riigikogu rahaasjanduse komisjonis.

Selle juures wõttis rahaasjanduse komisjon niisuguse seisukoha, et Wabariigi

Walitsus peaks majade ja korterite muretsmise asjus kindla korra looma ja selle korra järele talitama. Seal juures ei teinud rahaasjanduse komisjon ei eitawat ega jaatawat otsust kõnealolewa majaostu kohta, waid ainult toonitas, et majade ostmiste asjus peab kindel kord walitsema.

Kui meie waatame kohtuministeeriumi majaostmise asja, siis mina küll, kahjuks, ei leia siin mingisugust korda. Seletati, et kohtuministeeriumil olla kusagil Tartus maja ostmiseks wälja otsitud, kuid missugune see maja kindlasti on, seda ei teatud mitte. Rahaasjanduse komisjonile päägiti ka, et Tartus olewat teatud ruumid riigikontrolli juures, mida wõiks ära kasutada. Muuseas tähendati ka rahaasjanduse komisjonis, et Tartus elawad ametnikud niisugustes ruumides riigimajades, mida wõiks ametiasutusteks ära tarwitada, ja et kergem oleks elukorterid muretseda, kui ametiasutuste ruume leida. Täna päewa korra 10. punkti juures on ühe niisuguse küsimuse otsustamine, kus palutakse krediiti maja muretsmise jaoks ka ilma, et teataks, missugune maja on ostmisel. Maja tahtakse osta, nimelt riigikontrolli jaoks. Pean tähendama, et maja ostmise asjus riigikontrolöör vähemalt lubadusi andis selles asjas rahaasjanduse komisjoniga kokku leppida, nagu seda ka wastawast seletuskirjast näha on. Praeguse krediidi juures ei ole aga mingisuguseid lubadusi antud, ei ole ka selgust, missugust maja tahetakse osta. Herra kohtuminister toonitas komisjonis, et ega meie siis seda raha raiskama hakka. Nii wõib aga iga ametkond ütelda. Herra sõjaminister ütles niisamuti, sõjaministeeriumi eelarwet kaitses, andke meile summa, küll meie siis oskame seda ettewaatlikult tarwitada jne. Meie kord ei ole aga niisugune. Meie kord on niisugune, et peab kindlamini teada olema, mille jaoks raha ära tarwitatakse. Ülemaltoodu põhjal arwan mina, et seda seaduseelnõu ei wõi mitte kinnitada.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanek seda krediiti kinnitada, kuna selle wastu on tulnud kaks ettepanekut — mitte kinnitada. Peale selle on tulnud rkl. Liigand'i poolt soowiawaldus: „Riigikogu tunnistab tarwiliseks, et Wabariigi Walitsus riigile liikumata warandusi muretsedes mitte walmis maju ei ostaks, waid neid ehitaks.“ Ma panen hääletamisele komisjoni ettepaneku esimesena, kuna wastuettepanekuid otsustakse wastuhääletamisega. (Hääletatakse.) Wähemus on selle

wastu. Sellega on vastu wõetud ettepanek seda seadust kinnitada. Edasi panen rkl. herra Liigand'i soowiawalduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on soowiawaldus vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

9. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigile maja omandamiseks tarwisminewa krediidi määramise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg:**

§ 12-a põhjal wastuwõetud seadus käib maja kohta, kus praegu asub

kaubandus-tööstusministeerium, nimelt Kohu t. nr. 8, Üksküll'i majas. Kaubandus-tööstusministeerium on need ruumid enesele otstarbekohaseks leidnud, ruhtlasi on nende ruumide kohta komisjon otsusele tulnud, et need ruumid otstarbekohased ja heas korras on. Sellsamale otsusele tuli ka alamkomisjon, kes rahaasjanduse komisjoni poolt walitud sai. Rahaasjanduse komisjon omalt poolt tegi otsuseks seadust, mis selle maja kohta käib, Riigikogule kinnitamiseks ette panna, mida sellega siin ka teen.

Juhataja **A. Kerem:** Ma panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on vastu. Sellega on see ettepanek vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

10. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus põllutööstusministeeriumile erakorralise krediidi määramise kohta 6.500.000 marga suuruses liikumata waranduse omandamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg:** Nagu teada, asub põllutööstusministeerium praegu Wismari uulitsal olewas majas nr. 7. Need ruumid on aga põllutööstusministeeriumile kitsaks jäänud, sellepärast on walitsus otsustanud põllutööstusministeeriumile maja omandada ja nimelt Kiriku uulitsal wastu Toomkirikut, kus asub Läti konsul. Alamkomisjon, kes rahaasjanduse komisjoni poolt walitud sai, waatas selle maja järele ja leidis, et summa, 6½ miljoni selle maja eest, mitte suur ei ole. Leidis ka weel, et sinna koguni võib juure ehitada. Sellepärast leidis raha-

asjanduse komisjon wõimaliku olewat Riigikogule ette panna seda seadust 6½ miljoni määramise kohta kinnitada.

Juhataja **A. Kerem:** Ma panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähe-mus on vastu. (Hüüded: Enamus on vastu!) (Hääletatakse uuesti.) See ettepanek on saanud poolt 29 häält ja vastu 12 häält — sellega on ettepanek vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

11. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus siseministeeriumile 13.200.000 marga suuruse krediidi määramise kohta liikumata waranduse omandamiseks riigile.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg:** Tähendatud seadus, mis § 12-a põhjal wastu on wõetud, määrata siseministeeriumile 13.200.000 marka krediiti majade ostmiseks, käib majade kohta, mis asuwad Pagari, Pika ja Olewisti tänowate nurgal.

Neisse majadesse on kawatsetud üle wiia Tallinna linna politseiwalitsus, Harju maakonna politseiwalitsus ja kriminaalpolitsei Tallinna osakond. Nendest asutustest asub Tallinna linna politseiwalitsus praegu Aia uulitsas eramajas, kust ta wälja kolima peab, kuna teisi ruume praegu saada ei ole. Harju maakonna politseiwalitsus asub praegu rahaministeeriumi majas W. Pärnu maanteel, kuid need ruumid lähewad rahaministeeriumile enesele tarwis ja sellepärast peab politseiwalitsus sealt wälja kolima. Kriminaalpolitseil on praegu Toompeal ruumid tarwitada, kuid need ruumid on wäga wiletsad ja nende ümberehitamine wõi remont läheks liiga palju maksmata. Soowitaw oleks ka et kõik need asutused ühte kohta koondatakse. Siseministeeriumi ehituspeawalitsus on ettepaneku teinud neid majasid osta, ja nad ongi juba ostetud. Rahaasjanduse alamkomisjon waatas majad järele, jäi aga eitawale seisukohale, nimelt leidis alamkomisjon, et need majad wäga wanad on ja nende remont umbes niisama palju maksmata läheb, kui majade eest praegu maksetud on. Neil põhjustel jäi alamkomisjon eitawale seisukohale. Rahaasjanduse komisjonis selgus aga, et hääled pooleks läksid, nimelt oli 5 häält selle seaduse kinnitamise poolt ja 5 häält selle wastu. Sellepärast annan Riigikogule teada, et rahaasjanduse komisjonis hääled pooleks läksid ja nii jääb

Riigikogule otsustada, kas selle seaduse poolt ehk vastu hääletada, kas seadust kinnitada või mitte.

Kohtuminister J. Reichman: Austatud rahwasaadikud! Mina ei ilmu siia mitte, et käesolewat seadust otsekohe kaitsma hakata. See kuuluks rohkem sise-ministri võimu piirkonda. Et aga kohtuministeeriumil teataw huwi on selle maja omandamises, siis tahaksin mina siin ühe dokumendi ette lugeda, mis näitab, missugustel tingimistel kriminaalpolitsei praegusel ajal on sunnitud töötama. Dokument on nimelt järgmine. (W. Linnamägi (kristl.) kohalt: Seda teame meie muidugi ilma selleta.) Ah, Teie teate seda. See on nimelt terwishoiu peawalitsuse kiri, mida ma ette lugema ei hakka, kui ta Riigikogule teada on. (Wahelhüüded: On teada.) Mina tähendan siin ainult selle peale, et kriminaalpolitsei ametnikkudel tuleb töötada niisugustes oludes, kus temperatuur mõnes toas ainult 4—5, teistes 7—8 kraadi on. 25% ametnikkudest on juba haigeks jäänud. Kui sarnased olud terve talwe läbi edasi kestaksid, siis tekiks küll olukord, et kriminaalpolitsei Tallinnas waewalt oma kohuseid täita saaks. (W. Linnamägi (kristl.) kohalt: Maja tuleks ära parandada.) See on eramaja ja tema parandamiseks peaks suuri summasid kulutama. Et meil lootus oli oma majasse sisse pääseda, ei ole sellekohaseid eelarweid tehtud. Ettetoodud põhjustel oleks soowitaw, et seadus kinnitatakse. (J. Piiskar (is.): Ennem ära osta, siis parandada.)

Juhataja A. Kerem: Ma panen hääletamisele ettepaneku seadust kinnitada. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 20 häält, vastu — 13. Sellega on Riigikogu otsustanud käesolewat seadust kinnitatuks tunnistada.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

12. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud määrus haridusministeeriumile 7.700.000 marga suuruse erakorralise krediidi awamise kohta liikumata waranduse riigile omandamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg:** Nagu teada, asus haridusministeerium senni Tolli majas Kaarli kiriku wastas. Neid ruumisid läks aga tarwis ühele erakoolile, nimelt Hansa koolile, ja need ruu-

mid saidki haridusministeeriumi poolt tühjaks tehtud ja ministeeriumi kolis uude majasse. Maja, mille ostmiseks 7.700.000 margaline krediit nõutakse, asub Tõnismäel. Maja ise ei ole väga suur, kuid ta on kahekordne ja seal on õige palju waba krunti, kuhu kahte kohta võib suuri walitsuse maju juure ehitada tulewikus, kui walitsus peaks otsustama omale uusi ruume ehitada. Seda krunti käis waatamas rahaasjanduse komisjoni alamkommissjon ja leidis, et selle maja eest mitte liiga palju maksetud ei ole. Rahaasjanduse komisjon sel põhjal otsustas seda seadust Riigikogule kinnitamiseks ette panna. Sellega teen ma ettepaneku, et see seadus saaks kinnitatud.

Juhataja A. Kerem: Ma panen tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu — seadus on kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

13. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus riigikontrollile 15.000.000 marga suuruse erakorralise krediidi määramise kohta liikumata waranduste omandamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg:** Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal on walitsuse poolt vastu wõetud seadus riigikontrollile määrata 15 miljoni marka krediiti liikumata waranduste omandamiseks. Riigikontroll ei

ole senni seda summat mitte tarwitanud. Ta on mõnel kohal majasid waadanud ja on paaris kohas ka juba kaubelnud, kuid ei ole senni weel mitte lõpulikult kaupa saanud. Need ruumid, kus riigikontroll praegu asub, on samas majas, kus enne haridusministeerium asus, ja need ruumid on riigikontrolli jaoks liiga väiksed. Pealegi on nüüd kolmandal korral, kus enne haridusministeerium asus, kool. Nagu teada, on kooliruumide juures ka wõimlemissaal olemas, ja see saal on just riigikontrolööri kabineti kohal, nii et kui saalis wõimlemise tund on, siis ei saa riigikontrolöör ülepea paberit alla kirjutada, nii wäriseb see maja — ta on wõrdlemisi juba kaunis wana. Teiseks, on ka ruumid liiga kitsad nende ametnikkude jaoks, kes riigikontrollis töötawad, ja sellepärast on kontrollil tungiwalt maja tarwis.

Kuid siin on nüüd ka lahtine krediit ja herra Wirma seletas siin juba 5-da päewa-

korra-punkti arutamise puhul, et alamkommissjon asus kohtuministeeriumile 10 miljoni marga suuruse erakorralise krediidi määramise asjus eitawale seisukohale, sellepärast et see ka lahtine krediit oli. Siin aga, selle 15 miljoni marga määramise juures riigikontrollile, ei asunud alamkommissjon mitte eitawale seisukohale, sellepärast et riigikontrolööri poolt sai kindel lubadus antud, et tema ilma rahaasjanduse komisjoni alamkommissjoni nõusolekuta maja ostma ei hakka, ja kui neil midagi nii käepärast saadawal on, siis peawad enne sellest rahaasjanduse komisjonile teatama, et siis rahaasjanduse komisjon wõiks lasta ruumisid läbi waadata, kas nad kõlblikud on. Kõigil nendel põhjustel asus rahaasjanduse komisjon jaatawale seisukohale, ja komisjoni nimel panen Riigikogule ette seda seadust kinnitada.

Riigikontrolöör **A. Oinas**: Ma ei hakka majaostmise tarwilikkusest mitte enam kõnelema, see on Riigikogu liigetele laialilaotatud seletuskirjas küllalt põhjalikult tehtud. Tahaks ainult ühte wäikest märkust teha lugupeetud rahaasjanduse komisjoni aruandja herra Ambergi seletustele, nagu ei lubaks ülewal kolmandal korral tehtaw gümnaastika paberid alla kirjutada. (Üleüldine naer.) Mina ei ole niisugust seletust mitte annud, et gümnaastika maja niiwõrd kõikuma paneb, et ma paberid alla ei saaks kirjutada. Minu käs on nii kindel, et ma sellega toime saan, aga ma arwan, et raske on niisugustel tingimistel, nagu riigikontrollis praegu on, töötada.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on wastu. Sellega on otsustatud seda seadust kinnitada.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

14. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud seadus haridusministeeriumile alluwate asutuste poolt wäljamaksetud 1919 a. ja 1920 a. ametnikkude ja teenijate palgade kinnitamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana**: See seadus kõlab nii: „Kinnitada haridusministeeriumile alluwate asutuste poolt tegelikult ametisõlnud ametnikkudele ja teenijatele wäljamaksetud 1919 a. ja 1920 a. palgad.“ Lugu on selles, et haridusministeeriumis tekkisid 1919 ja 1920 a. ellu uued

asutused, kelle mõned koosseisud mitte tarwilisel wiisil kinnitatud ei saanud, kuna aga tegelikult neile siiski palka makseti. Muuseas õpetajate seminaarid Tallinnas, Tartus ja Rakweres, kelle õpetajad küll palgaseaduse järele palka said, kuna aga ametnikud ja majateenijad palgaseaduse alla mitte ei käi; siis weel Käsmu merekool, Kuressaare merekool, Tallinna tehnikum ja õpetöötaba. Kogusummana on neid palkasid makstud 1919 a. 59.584 mk. 50 p. ja 1920 a. nendesamad asutuste ametnikkude ja teenijate palgadeks — 464.744 mk. 81 p. Kõik need maksud on päris korralikult ja õigel alusel tehtud, riigikontroll on nad läbi waadanud ja asjakohane materjaal seisab kõik riigikontrolli arhiwis alal. Ainult, et asjale, nii ütelda, seaduslist alust anda, selleks oli see seadus § 12-a põhjal maksuma pandud. Rahaasjanduse komisjon leidis, et see seadus tuleb kinnitada ja komisjoni nimel teen Riigikogule sellekohase ettepaneku.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud hääled. Sellega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

15. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal maksmapandud seadus wangimajade peawalitsemise ja temale alluwate wangistus-asutuste ametnikkude ja konwoiiride riiete, jalanõude, sõjariistade ja rakmetega warustamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana**: See seadus kõlab nii: „29. dets. 1911 a. kinnitatud seadus mees- ja naiswahtide warustamises riiete, jalanõude, sõjariistade ja rakmetega laiendatakse wangimajade peawalitsuse ülema, tema abi, inspektori, osakondade ülemate, peaarsti, wangistus-asutuste ülemate, nende abide, Tallinna konwoikomando ülema ja konwoiiride kohta.“ Lugu on nii, et nõndanimetatud alamad wangimaja teenijad oma teenistuse kohuste täitmisel peawad wormiriites käima. Peale selle on ka wangimaja ülemate, nende abide ja teiste isikute peale see seadus laiendatud. Rahaasjanduse komisjon waatas selle seaduse läbi ja leidis, et antud seletused küllalt põhjendatud olid. Komisjon paneb ette seda seadust kinnitada.

L. Johanson (sd.): Käesolewal juhtumisel laiendatakse wangimaja teenijate wormiriie te kandmise seadus ka kõrgemate ametnikkude peale. Selgus, et antakse kroonu poolt wormiriie ka arstidele, kes erateenistuses, wangimaja arsti kohuseid kõrwalametina täidawad. See näitab, kuidas meil wiimasel ajal wormiriie küsimust otsustama hakatakse. Wormiriidesse peaks neid paigutama, kelle wormi kandmine ühiskonnale tarwilik on, näit. välispolitsei ja wangiwahid. Ülearune näib olewat neile isikutele wormiriie anda, kes ainult osa tööjõudu riigiteenistuseks annawad. Kui meie ühel alal seda teeme, siis peame teistel aladel sedasama kordama, pealegi kui weel seda siia juurelisatud seletuskirja makswaks tunnistada. Seletuskirjas öeldakse, et kuna välispolitseile peale palga walitsuse poolt wormiriie antakse, tuleb siis seda seadust ka kõrgemate ametnikkude peale täiendada ja nii edasi tuleks seadust laiendada haridusministeeriumi ja kohtuministeeriumi ametnikkude peale. Nagu sellest selgub, on piiritõmbamine tarwilik ja ei saa neid küsimusi nii otsustada, et kui ühel on wormi siis olgu see ka teisel. Wististe on demokraatlikes riigis rahwa enamus selle poolt, et wormiriie küsimuses meie Wene aega eeskujuks wõtta ei tohi. Sotsiaaldemokraatiline rühm ei saa selle seaduse poolt hääletama, et kõrgematele ametnikkudele ka kroonu kulul riideid andma hakatakse.

Juhataja A. Kerem: Panen rahaasjanduse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 23 häält ja vastu 14 häält, sellega on see seadus kinnitatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

16. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal maksmapandud seadus välispolitsei ametnikkude wormiriie teega ja jalaõudega warustamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Kanna: Meil oli juba maksmas teatud kord, et politseiametnikud wormiriieid kannawad, millede järele neid tuntakse. Peale selle oli neile wormiriie lubatud riigi kulul. Et aga wahepeal määrused ükshaawal tekkisid ja nende järele ametnikud teatud warustust said, siis tekkis ka tarwidus, et warustuse saamisel wastaw kord walitseks. Warustust ei pea mitte siis wälja antama, kui seda wast ametnikul meele tuleb nõuda

waid iga teataw warustuse osa antakse wastawa aja peale wälja, näituseks, üks willane kuub, frensh — ühe aasta peale; üks paar willaseid püksa 1 aasta peale; 1 sinel 2 aasta peale jne. Käesolewa seadusega on see kord loodud. Üleüldine komisjon on selle seaduse heaks kiitnud.

Rahaasjanduse komisjon seda seadust läbi waadates ühines üleüldise komisjoni otsusega ja paneb selle Riigikogule kinnitamiseks ette.

Juhataja A. Kerem: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud hääled on vastu, seega on otsustatud seda seadust kinnitada.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

17. Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud ajutine määrus ohwitseride ja sõjawäeametnikkude korteri, kütte ja walgustuse asjus.

Üleüldise komisjoni aruandja J. Kalbus: Senni ajani oli maksw seadus, mille järele ohwitseridele ja sõjawäeametnikkudele rekwireeritud tubade eest korteriomanikkudele teatud suures tasu makseti. Kuid need maksud olid sedawõrd wäiksed, et nad kuidagi korteri korrashoidmist ära ei katnud, sellepärast pani Wabariigi Walitsus § 12-a põhjal uued normid maksmata, mille järele korteriraha Tallinnas maksetakse 350 mk. kuus, mujal linnades 250 mk. ehk ühes küttega Tallinnas 650 mk. ja teistes linnades 500 mk. Enne olid wastawad normid Tallinnas 35 marka ja küttega ühes 65 marka kuus, mis nii wäikene oli, et sellega kuidagi toime ei saanud. Et uue üüriseaduse järele üürikõrgendamist ette oli näha, siis pani Wabariigi Walitsus maksmata uue seaduse, mille järele korteriraha kõrgendatakse, samuti ka wõõrastemajas tarwitatud tubade ees sõitude puhul ametiasjus. Üleüldine komisjon waatas selle seaduse läbi ja leidis, et need normid ei ole mitte suured ja arwas, et nad tuleksid kinnitada.

J. Wain (sd.): Ei saa salata, et 35 marka korterirahaks mingi raha ei ole. Kuid isegnesest ei lahenda ka see seadus, mis § 12-a põhjal maksmata pandud, ohwitseride ja sõjawäeametnikkude korteriküsimust. Peab silmas pidama seda, et korteritega warustamine omawalitsuste peal laub ja kaugeltki mitte meie kodanikkude wahel õieti jagatud ei saanud. Mõned linnadest on sõjawägede ruumidesse paiguta-

misega raskesti koormatud, teised kergemini. Iseäranis piiriäärased linnad on kohustatud õige suuri sõjawäeosasid ära mahutama. Lugupeetud rahwasaadikud mäletawad neid hõõrumisi ja konflikta, mis wäeosade juhatus ja omawalitsuste wahel olid pärast sõja lõppu, mis kestnud näituseks Rakweres kunni wiimase ajani. Narwas läks wahelkord nii terawaks, et mitte üksi linnawalitsus ei protesteerinud, waid ka seltskondlikud asutused. Sellepärast oleks tarwis omawalitsuste wahel sõjawäe korteritega warustamist õiglaselt ära jagada. See seadus ei lahenda seda küsimust mitte.

Siis on teine asi, mida siin puudutada tuleb. Ühed sõjawäeametnikud saawad prii korteri, teised korteriraha, millega nad peawad omale korteri wõtma, kuna seda ei 35 ega ka 350 marga eest saada ei ole. Järelikult seatakse korteri asjus ohwitserid ja sõjawäeametnikud kahte seisukorda, kuna tarwis oleks kõiki ühte wiisi warustada. Käesolew seadus, kui seda wastu wõtta, lükkab selle küsimuse lahendamise ainult edasi ja sellepärast ei saa seda toetada.

Aruandja **T. Kalbus**: Tähendan ainult selle peale, kui Riigikogu peaks käesolewa seaduse tagasi lükkama siis jääks maksuma endine seadus, mille järele korteriraha nii wäikene on, et keegi sellega läbi ei saa. Käesolew seadus ei ole mingi uus, ega wäljawõte, waid ta muudab ainult üksikud paragrahwid seaduses, mis meil maksew on. Kui tahetakse uut seaduseelnõu wälja töötada, mis seda küsimust normeeriks, siis tuleks ikkagi senni ettepanud seadus kinnitada, sest endised normid on sedawõrd wäiksed, et selle eest sõjawäeametnikud üleüldse korterit saada ei wõi, sellepärast arwab üleüldine komisjon, et see seadus tuleks wastu wõtta ja kui leitakse, et see seadus ei kõlba, siis tuleb üleüldse uus seadus wälja töötada, mis algusest lõpuni praegumakswat seadust mundaks. See küsimus, millest praegu jutt oli, täiendab ainult üksikuid paragrahwisid selles seaduses, millest Riigikogu liige herra Wain kõneles.

Juhataja **A. Kerem**: Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, sellega on otsustatud seda seadust kinnitatuks tunnistada.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure:

18. Töökaitse- ja Töökaitsekomisjoni aruandja O. Liigand:

Töökaitse asjus maksawad praegu weneaegsed seadused. Wene tsaariaegsete seaduste järele olid töökaitse-seaduste täitmise järelewalwajaks, nende seletajaks ja kergemate üleastumiste eest tööandjate trahwajaks kollegiaal-asutused. See oli pandud kubermangu wabrikumeti ja wabrikute ning mäetööstuse peawalitsuse peale. Kerenki walitsuse ajal anti 22. juunil 1917 a. töökaitse-seaduste täiendamiseks tarwiliste määruste ja juhtnõõride wäljaandmise õigus tööministrile. Administratiivse karistamise õigusest ei kõnele see määrus midagi, nii et siin jäi makswaks endine kord. Meil ülemalnimetatud kollegiaal-asutusi ei ole. Selle puuduse kõrvaldamiseks ongi Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatud töökaitse-nõukogu seaduseelnõu, kelle peale tahetakse panna töökaitse-seaduste täitmise üle kõrgem järelewalwe ning tarwiliste juhtnõõride ja seletuste andmine, mis praegu tööministri ülesandeks on, ühes tööandjate administratiivse karistamise õigusega kunni 5.000 margani. Töökaitse komisjon, seda seaduseelnõu läbi waadates, leidis, et ei oleks õige karistusfunktsioonide käsitamist töökaitse-nõukogu kui administratiiv asutuse kätte anda. See on kohtu ülesanne. Kõige soowitawam oleks tööstuskohtud sisse seada. Peale selle leidis komisjon, et seda nõukogu ellu kutsuda uue seaduse abil oleks ilmaaegne, sest walitsusel on õigus ilma iseäralise seaduse tagi — walitsemise korras — nõuandwaid kollektiiv-asutusi ellu kutsuda töökaitseesse puutuwa küsimuste lahendamiseks.

Eelpool toodud motiividel panen töökaitse komisjoni nimel ette seda seaduseelnõu tagasi lükata. Ühtlasi tunnistab töökaitse komisjon soowitawaks, et Wabariigi Walitsus wõimalikult pea esineks Riigikogule tööstuskohtute seaduseelnõuga.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen töökaitse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on wähemus. Sellega on otsustatud komisjoni ettepanek wastu wõtta.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

19. Tööstuslise Töökaitse komisjoni aruandja L. Johanson:

Ühel eelmisel koosolekul andis Riigikogu selle seaduse kohta ettepaneku nähtud rahatrahwide ärakõrvaldamise seadus.

duseelnõu töökaitse komisjoni läbiwaatamiseks. Töökaitse komisjon on seda mitmel korra läbi arutanud, ning otsustas lõpuks Riigikogule esitada wastuwõtmiseks.

Eesti ajutise walitsuse otsuse järele tunnistati makswaks need seadused, mis anti wälja Wene ajutise walitsuse poolt enne enamlist riigipööret. Sellega tunnistati makswaks kõik need seadused, mis olid makswad ka Eestis enne enamlist riigipööret, s. o. kunni 24. okt. 1917 a. Ka see seadus on enne enamlist riigipööret wälja antud, kuid mõni päew hiljem wälja kuulutatud. Seda wormilist põhjust seaduse makswusetaks tunnistamiseks ei tarwitatud Eesti wabariigis mitte kunni käesolewa aasta teise pooleni. Alles nüüd leiti see wormiline külg üles. Meil asuti tänuw töökaitse-seadustes tarwitusele wõtma seda äraiganenud seadust, mille tagajärg on see, et wahekorrad tööasutustes terawamaks lähewad. Ja selle trahwimise teel ei suudeta mitte seda otstarbet kätte saada, mida wahest loodetakse. Ka ei ole sarnane karistamise wiis, kus karistus võib õige suur olla, kui selle määrajaks on üks pooltest — tööandja, mitte õiglane. Sarnane seisukord ei wasta õiglusele ja sellepärast peab töökaitse komisjon tarwilikuks, et see seadus, mis 1917 aastal wälja anti ja nüüd wormilistel põhjustel kõrwale on jäetud, uuesti makswa pandaks. Töökaitse komisjonis selgus ka selleaegse tööstus- ja kaubandusministri herra Kukk'e seisukoht, kes kahjuks praegu siin ei ole. Tema esitaja seletas, et ministeerium selle seaduse wastuwõtmist toetab. Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Panen töökaitse komisjoni ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta, hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on otsustatud seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

20. Seaduseelnõu
kaitsewäe teenis-
tusse wõtmise ja
wabastamise
kohta 1921 ja
1922 a.

Riigikaitse komisjoni aruandja O. Amberg: Anstatud Riigikogu liikmed! Nagu teada, wõeti ennemalt Wene ajal wäeteenistusse neid noorimehi, kes 21 aastat wanad olid. See ustaw woinskoi powinnosti on osalt ka meil

maksew. Kuid sõja tõttu hakati meil neid noorimehi tegelikult sõjawäkke wõtma, kes ka alla 20 aastat wanad olid, 18 ja 19 aastaseid. Nüüd tulewikus on walitsusel kawatus, et meil hakatakse kaitsewäkke wõtma neid noorimehi, kes 20 a. wanaks on saanud. Et nüüd tegelikult sellele üle minna, ja et sõjaministeeriumis kawatus on täieliku kaitsewäe teenistuse seaduse kawa wälja anda, siis on üks ülemineku reedus wälja antud, mis seda wõimaldab, et meil aja jooksul üle minnaks selle peale, et hakatakse 20 a. peale noorimehi kaitsewäkke wõtma. See lühike seadus seisab 3 paragrahwist koos, ja nagu ma tähendasin, on ainult ajutiseks selleks, et aja jooksul neid wabastada, kes 19 aasta wanuselt sõjawäkke on wõetud. Sellepärast teen ma riigikaitse komisjoni nimel Riigikogule ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta ja teisele lugemisele üle minna.

Juhataja A. Kerem: Riigikaitse komisjoni poolt on ettepanek tehtud seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

21. Seaduseelnõu
weejuhtimise koh-
ta läbi wõõra
maa maaparand-
duse otstarbel.

Maaseaduse komisjoni aruandja A. Rei (loeb): Seadus weejuhtimise kohta läbi wõõra maa maaparanduse otstarbel.

Juhataja A. Kerem: Ma panen selle pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see pealkiri wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): Peatükk 1. Weejuhtimine läbi wõõra maa. § 1. Maa kuiwatamiseks, weeju kasutamiseks, weega warustamiseks, maa niisutamiseks ja ülejuutamiseks, kanalisatsiooniwete kõrwaldamiseks võib wett juhtida läbi wõõra maa lahtistes ehk maaalustes kaanalites, kui wee edasisaatmine teistsi ei ole võimalik, ehk ülemäära suuri kulusid nõuab.

Märkus I. Käesolew seadus on maksew ainult maatükkide kohta, mis wäljaspool linna piire asuwad.

Märkus II. Kaanalite all mõistetakse käesolewas seaduses nii mitmesuguse suurusega lahtiseid kraawe, kui ka torukraawe ja teisi kunstlisi wee ärawoolu sisseseadeid.

Juhataja A. Kerem: Ma panen paragrahw 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 2. Kui omanik ehk pidaja, kelle maast § 1 tähendatud juhtumistel tuleb wett läbi juhtida, seda wabatahtlikult ei luba, sünnib see sunniwiisil käesolewas seaduses ettenähtud korras.

Ma isiklikult teeks siin paar redaktsioonilist parandust, nimelt sõna „tuleb“ asemel oleks sündsam „waja“ ja sõna „sunniviisil“, see ei ole mitte küllalt selge mõiste, ja selle asemel paneks ma ette „ilma omaniku nõusolemiseta“, nii et § 2 kõlaks järgmiselt: „§ 2. Kui omanik ehk pidaja, kelle maast § 1-ses tähendatud juhtumistel waja on wett läbi juhtida, seda wabatahtlikult ei luba, siis wõib seda teha ilma tema nõusolekuta käesolewas seaduses ettenähtud korras.“

Juhataja A. Kerem: See parandus on redaktsiooniline ja kui keegi selle wastu ei protesteerii, siis ma panen selle paragrahwii parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 2 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 3. Lubaandmisel weejuhtimiseks läbi wõõra maa wõetakse arwesse, kui kasulik ja täidewiidaw ettewõte on, kas wõib ta kahju tuua laewasõidule, parwetamisele, kalaasjandusele, ehk weekogu kasutamisele muul wiisil ja kui suurel määral ta teiste omanikkude olulisi huwisid puudutab. Luba antakse sel juhtumisel, kui wesiehitusest tärkaw kasu on suurem sellest kahjust, mis tema läbi ehituse alla wõetawa maa pidajale sünnib.

Juhataja A. Kerem: Ma panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 4. Wett juhtides läbi wõõra maa wõib ettewõtja luba saada tarwilikul korral weesängi süwendada, laiendada ja õkwendada, nii loomulikkudes wee ärawoolu kogudes, kui ka selleks kaewatud kraawides ja kaanalites, kui ettewõtet teisiti otstarbekohaselt ei saa teostada, ehk kui selle läbi tingitud kasu asjaosaliste kahju tuntawalt üles kaalub.

Wett juhtides maakuiwatuse otstarbel wõõra maa peal olewatesse loomulikkudesse tarwiliku ärawoolugá weekogudesse ehk

neelukohtadesse antakse ettewõtjale luba tarwilikul korral ka weepinda nendes kogudes alandada ehk wee juurejuhtimise läbi tõsta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 4 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 5. On weejuhtimise puhul läbi wõõra maa ette näha kahjusid, mida ära saab hoida ettewaatuse abinõude tarwitusele wõtmise läbi, antakse ettewõtte teostamiseks luba ainult tingimisel, et ettewõtja need ettewaatuse abinõud tarwitusele wõtab ja korras peab.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 5 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 6. Weejuhtimist läbi wõõra maa tuleb toimetada mööda piirisid ehk vähemalt walida niisugune siht, kus wesiehitused maa tarwitamist kõige vähem kitsendawad ja maale kõige vähem kahju teewad. Läbi õue, puistikkude, wiljapuu- ja aiawiljaaedade wõib wett juhtida ainult kinniste torukraawide kaudu.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 6 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): Peatükk II. Õiguse andmine weejuhtimiseks läbi wõõra maa ja selle õiguse eest maksetaw tasu. § 7. Õigus teatawat joont mööda wett juhtida läbi wõõra maa ja selleks tarwilikka kraawide wõi kaanalite kaewamise ning korrashoidmise töid ette wõtta antakse kas jäädawalt, määramata aja peale, wõi ajutiselt, teatawa aja wältuseks. Nende tööde ja ehituste alla kuuluw maapind määratakse kindlaks weejuhtimise õiguse andmise juures.

Märkus I. Kaanali all olewaks maaks loetakse, kui weejuhtimise õiguse andmise juures teisiti ei ole määratud, ka kaanali kaldad ühe meetri laiuselt kumbagil pool kaanali ääres ja maa kaanali mulla all, kui mulla läbi maa põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlbmatuks muutub.

Märkus II. Käesolewa seaduse põhjal omandatud weejuhtimise õiguse kohta on makswad kõik Balti eraseaduse määrused

serwiitide kohta, kuiwõrd nemad mitte selle seaduse määruste wastu ei käi.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 7 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 8. Omanik, kelle maast õigus antakse wett läbi juhtida, wõib nõuda wesiehituste alla määratud maatüki äraostmist selle poolt, kellele nimetatud õigus on antud, samuti ka kogu ülejäänud maa ehk tema ühe osa äraostmist, kui ülejäänud maatükk wesiolituse tagajärjel üleüldse wõi nimetatud osas kasutaks muutub.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 8 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 9. Weejuhtimise õiguse eest maksab isik, kellele see õigus on antud, wesiehituste alla määratud maa omanikule tasu ühekordselt wõi igaaastaste maksude näol.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 9 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 10. Tasu maksetakse mitte ainult wesiehituste alla wõetud maa ja tema peal asuwate istanduste eest, waid tasutakse ka see summa, mille wõrra maatüki koguwäärtus wesiehituste läbi wähenenud.

Märkus I. Kui wesiehituse läbi saab häwitatud külw, mets, ehitused, siis maksetakse ka nende eest tasu.

Märkus II. Tasusummast arwatakse maha kasu, mida maaomanik wesiehituse läbi saab.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 10 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 11. Kui pooled tasu asjus wabatahtliselt kokku ei lepi, siis arwatakse igaaastaseks tasuks wesiehituse alla määratud maapinna keskmine sissetulek wiimase wiie aasta jooksul. Ühekordseks tasuks arwatakse summa, mis saadakse, kui ülemalnimetatud keskmine sissetulek 25 peale kaswatatakse. Kui wiimase aasta sissetulek wiimase wiie aasta

keskmisest sissetulekust suurem on, ja seda mitte juhuslikkudel põhjustel, siis maksetakse tasu wiimase aasta sissetuleku järele. Kui wesiehituste alla määratud maapind korralikka sissetulekuid ei anna, siis määratakse tasu maatüki kohaliku hinna ja iseäraliste tingimiste järele, milles nimetatud maatükk asub.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 11 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 12. Kui ettewõtte teostamise järele hiljemalt ilmsiks tulewad kahjulikud tagajärjed, mida weejuhtimise õiguse andmise juures ette ei nähtud, siis on kahjusaajal õigus § 35 korras wastawa kahjutasu nõudmisega esineda 3 aasta jooksul peale selle kui kahju temale teatawaks sai.

Juhataja A. Kerem: Ma panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 12 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 13. Juhib wesiehituse ettewõtja oma wee juba olewasse kaanali, siis on ta kohustatud kaanali omanikule tasu maksma ja kaanali korraspidamisest osa wõtma selles määras, nagu ta maksnud oleks seda kaanali nendega ühes kaewates.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 13 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 14. Iga-aastast maksu peab ettewõtja iga aasta ette tasuma.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 14 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): Peatükk III. Wesiehituste korraspidamine ja tarwitamine. § 15. Ettewõtja on kohustatud kõiki tema päralt wõõra maa peal olewaid wesiehitusi korras hoidma ja ehituse lubasaamisel tarwilikuks tunnistatud ettewõtuse abinõusid sisse seadma ning korras pidama.

Juhataja A. Kerem: Ma panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 15 wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 16. On wesiehitused mitterahuloldawas seisukorras, siis on neil, kellele see ähwardab kahju sünnitada, õigus kaebtust tõsta weekommissjoni esimehe ees, kes asjaolusid silmas pidades weekommissjoni esitaja ehk politsei kaudu laseb ehituse seisukorra üle waadata. Ülewaatuse kohta tehtakse protokoll. Ülewaatuse tagajärgi silmas pidades määratakse ülewaatust toimetawa weekommissjoni esitaja wõi politseiametniku poolt tähtaeg, milleks ehitus parandatud olgu. Ei wõta ette wõtja tähtaja jooksul nõutawaid parandusi ette, wõib kahjusaaaja need parandused ise ära teha, ette wõtjalt kulusid kohtuteel tagasi nõudes.

Märkus. Pakilisel juhtumisel, kui wesiehitus hädaohtliku seisukorra pärast rutulikku parandust nõuab ja sellepärast võimalik ei ole kaebtusega weekommissjoni esimehe poole pöörata, toimetab ülewaatust ja määrab paranduse tähtaja kahju kannataja kaebtusel kohalik politsei.

Siin juures pean ma tähendama, et parandatud eksemplaarides on eksikombel kaks sõna wälja jäänud, nimelt: „kahju sünnitab ehk“. Praeguse redaktsiooni juures, nagu ta siin trükitud on, kujuneks lugu nii, et sel, kel tõepoolest kahju sünnib, ei olegi õigus kaebtust tõsta, sellepärast panen ma komisjoni nimel ette teises reas peale sõnade: „kellele see“ juure lisada „kahju sünnitab, ehk...“

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 16 ühes komisjoni parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 16 ühes redaktsioonilise parandusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 17. Maaomanik wõi -pidaja, kelle maad löikab wõõras maakuiwatuse kaanal, wõib sellest kaanalist wõtta wett igasuguseks tarwitamiseks ja sinna juhtida wett, tingimisega, et kaanal selle läbi rikutud ja weejooks takistud ei saaks.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 17 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 17 on sellega wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 18. Maaomaniku wõi -pidaja õiguste kitsendamine wesiehituste alla wõetud maa tarwitamise suhtes lõpeb ja weejuhtimise õigus

kustub: a) kui ehitused hooletu korras hoidmise tagajärjel ehk muul ette wõtjast olenewal põhjusel on jäänud kasutamata kolm aastat järgimööda; b) kui kaanal otsarbetuks muutub uue kaanali ehituse läbi ehk muil põhjustel; d) juhtumistel, mis ette nähtud serwitutide lõppemise asjus Balti eraseaduses (§§ 1265—1292). Otsuse punkt a ja b kohta teeb maakonna weekommissjon.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 18 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 18 on sellega wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 19. Maaomaniku wõi -pidaja nõudmisel on ette wõtja ette wõtte lõpetamisel kohustatud neil juhtumistel, kui maaomanikule iga aasta eest tasu makseti, wesiehituste all olewat maad endisesse seisukorda tagasi seadma. Kui ette wõtja seda ei tee ehk kui kraawi kinniajamisel maa endisesse headusesse ei ole wiidud, wõib maaomanik saadud kahju eest kohtuteel kahjutasu nõuda.

A. Rei (sd.): Ma teen isiklikult, mitte kui komisjoni aruandja, selle paragrahwi juure mõnesugused parandused. Juba komisjonis wiimasel läbiwaatamisel selgus, et sellel paragrahwil üks puudus on, nimelt ei ole ära tähenõudatud paragrahwis tähtaeg, mille jooksul ette wõtja peab oma maa endisesse seisukorda tagasi seadma.

Tähtaja määramine peaks olema kompetent asutuse käes. Järele kaaludes leidsin, et tähtaja peaks määrama maakonna weekommissjon. Sellepärast panen ma ette § 19 redaktsiooni muuta: paragrahwi esimene lause ei lõpeks mitte punktiga, waid seal tuleks edasi lugeda: „tähtaja jooksul, mis poolte wabatahtliku kokkuleppe püudumisel maaomaniku sellekohase nõudmise peale maakonna weekommissjoni poolt kindlaks määratakse.“ Edasi läheks: „Kui ette wõtja nimetatud tähtaja jooksul ei ole maad endisesse seisukorda seadnud, on maaomanikul õigus selleks tarwilikka töid ette wõtja kulus ära teha.“ Nii seisab minu täiendus selles, et sel juhtumisel, kui mitte kokku ei lepita, määrab tähtaja kindlaks maakonna weekommissjon. Terwe § 19 kõlaks järgmiselt: „Maaomaniku nõudmisel on ette wõtja ette wõtte lõpetamisel kohustatud neil juhtumistel, kui maaomanikule igaaastalist tasu makseti, wesiehituste all olewat maad endisesse seisukorda tagasi seadma tähtaja

jooksul, mis poolte wabatahtliku kokkuleppe puudumisel maaomaniku sellekohase nõudmise peale maakonna weekommisjoni poolt kindlaks määratakse. Kui ettewõtja nimetatud tähtaja jooksul ei ole maad endisese seisukorda seadnud, on maaomanikul õigus selleks tarwilikka töid ettewõtja kulul ära teha."

Maapidaja nimetuse jätan ma sellest paragrahwist wälja, sest kõik kahjud, mis maa-alale kuulwad, puudutawad ikka maaomaniku enese huwisid, aga mitte maapidaja omi.

Juhataja A. Kerem: Panen rkl. herra Rei ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Rkl. herra Rei ettepanek on sellega vastu wõetud. § 19 on sellega vastu wõetud rkl. herra Rei poolt ette pandud kujul.

Aruandja A. Rei (loeb): Peatükk IV. Maakonna weekommisjon. § 20. Läbi wõõra maa weejuhtimise luba andmiseks, weejuhtimise õiguse eest maksetawa tasu kindlaks määramiseks, neis asjus kaebuste läbiwaatamiseks ja kõigiks muiks talitusteks, mis käesolewa seadusega tema peale pannakse, asutatakse maakonnawalitsuste juure sellekohased maakonna weekommisjonid järgmises koosseisus:

1) maakonnawalitsuse esitaja, kes ka weekommisjoni esimees on;

2) rahukohtunik rahukogu määramisel;

3) põllutööministeeriumi esitaja;

4) kaks põllumeeste esitajat, kohaliku maakonnanõukogu walimise järele, kes neile ka kaks kandidaati walib.

Märkus I. Kui mõni põllumehest liige teatab, et tema ilmuda ei saa, siis kutsutakse tema asemele kandidaat.

Märkus II. Kommisjonil ja huwitatud pooltel wõi nende wolinikkudel on õigus komisjoni koosolekule asjatundjaid kutsuda seletuse andmiseks.

Juhataja A. Kerem: Panen § 20 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 20 on sellega vastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 21. Weekommisjoni kantselei kulud ja komisjoni liigete päewarahad tasub kohalik maakonnawalitsus. Kõik muud asjaajamise

juures tekkiwad otsekohesed rahalised kulud kannab ettewõtja. Põhjendamata wastuwäidetest ja põhjendamata nõudmistest tekkinud kulud pannakse nende kanda, kes niisuguste wäidete ja nõudmistega on esinenud.

Märkus I. Päewarahad weekommisjoni liigetele määrab maakonnanõukogu.

Märkus II. Kommisjoni esimehel on õigus asjaosalistelt nõuda tarwiliku summa sissemaksmist nende nõudmiste wõi wastuwäidete läbi tekkiwate kulude kindlustamiseks.

Juhataja A. Kerem: Panen § 21 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 21 on sellega vastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 22. Kommisjoni kutsub kokku tarwiduse järele esimees, kelle kätte ka komisjoni asjaajamine on koondatud.

Juhataja A. Kerem: Panen § 22 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 22 on sellega vastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 23. Luba eeltööde tegemiseks ja uurimiseks weejuhtimise otstarbel läbi wõõra maa annab komisjoni esimees.

Juhataja A. Kerem: Panen § 23 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 23 on vastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 24. Weejuhtimise lubasaamise palwe antakse kirjalikult komisjoni esimehele. Palwekirja juure olgu lisatud:

1) tööde plaan seletuskirjaga ja maa-koha loodimise kaart.

2) maaomanikkude ja maapidajate nimed ja aadressid, kelle maid ettewõtte puudutab, ühtlasi ära tähendades, kui palju igaühe maast ettewõtte läbiwiimiseks tarwis.

3) tõendused, mis weejuhtimist läbi wõõra maa õigustawad.

A. Rei (sd.): Mitte komisjoni nimel, waid isiklikult teen ma järgmise täienduse selle paragrahwi juure. Selles paragrahwis ja järgmises on ette nähtud, et läbi wõõra maa weejuhtimise luba saamise palwest ärakirjad isikutele saadetakse, kelle maid ettewõtte puudutab. Niisama peaks neile ka kaasalisatud dokumentidest ära-

kirjad saadetama. Et seda võimaldada, peaks loomulik olema, et need, kes soovivad luba saada läbi wõõra maa weejuhtimiseks, peaks peale palwekirjade ka dokumentidest ärakirjad juure lisama, wastaspoolele saatmiseks. Sellepärast panen ma ette selle paragrahwi juure lisada punkt 4. järgmises redaktsioonis: „Punkt 4. Tarwilik arw ärakirju weejuhtimise luba saamise palwest ja kõigist kaasalisatud dokumentidest peale maakoha loodimise plaani, nende maaomanikkude arwu järele, kelle maast kawatsetud wesiehitus läbi peab minema.“ Ma tegin erandi loodimise plaanist, millest ärakirju raske walmistada on ja millest on järgmises paragrahwis ette nähtud, et juhatajad peab olema, kus kohas seda plaani näha wõib. Komisjoni arwamise järele peab see plaan maakonna weekomisjoni juures olema tingimata, kuna aga teistest juurelisatud dokumentidest paluja poolt ka ärakirjad oleksid walmistatud, mida maakonna weekomisjon wastastele pooltele saadaks.

Juhataja A. Kerem: Panen herra Rei paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see parandus wastu wõetud. Panen selle paragrahwi ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 24 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 25. Eelmise paragrahwi p. 2 tähendatud isikutele saadab komisjoni esimees sisseantud palwekirjade ärakirjad, ühtlasi tähendades aega ja kohta, kus sisseantud plaanisid näha wõib.

Plaanid peawad asjasthuwitatud isikutele kättesaadawad olema vähemalt ühe kuu jooksul ärakirjade saatmisest algades.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman.**)

A. Rei (sd.): Eelmises paragrahwis minu poolt tehtud täienduse wastuwõtmise tagajärjel on tarwis ka seda paragrahwi täiendada, nimelt esimese lõike teises reas peale sõna „palwekirjade“ järele lisada sõnad „ja kaasalisatud dokumentide“. § 25 I lõige kõlaks siis järgmiselt: „Eelmises paragrahwis punkt 2. tähendud isikutele saadab komisjoni esimees sisseantud palwekirjade ja kaasalisatud dokumentide ärakirjad, ühtlasi tähendades aega ja kohta, kus sisseantud plaanisid näha wõib.“

Juhataja A. Kerem: Ma panen rkl. herra Rei ettepaneku hääletamisele.

(Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see parandus wastu wõetud. Panen § 25 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on § 25 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 26. Asjasthuwitatud isikud wõiwad esitada komisjonile omi wastuwäiteid kogu asja käigu jooksul kunni asja otsustamiseni, kus juures selle õiguse tarwitamata jätkjad kaotawad õiguse kesk-weekomisjonis ettevõtte teostamise wastu waidlemiseks, kuid neil jääb õigus kahjutasu nõuda üldiselt alusel.

Juhataja A. Kerem: Panen § 26 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 26 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 27. Hiljemalt 14 päewa enne komisjoni istumist saadetakse komisjoni liikmetele, ettevõtjale ja § 24 punkt 2 nimetatud isikutele allkirja wastu teade komisjoni koosoleku kohta. Asjaosaliste mitteilnumine ei takista komisjoni tööd.

Juhataja A. Kerem: Panen § 27 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 27 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 28. Komisjon on otsuswõimuline, kui esimees ja kaks liiget koos on.

Juhataja A. Kerem: Panen § 28 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 28 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 29. Komisjon waatab läbi sisseantud palwed, ettevõtte põhjendused, niisama ka sissetulnud protestid, kuulab üle kõik isiklikult seletust andma tulnud isikud ja püüab maaomanikka ettevõtjaga wabale kokkuleppele wiia. Kui kokkuleppele ei jõuta, wõib komisjon asja kohe otsustada, ehk ettetoodud asjaolusid koha peal enne järele waadata lasta.

Juhataja A. Kerem: Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 29 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 30. Järelwaatust toimetab komisjon oma liikmete läbi, neile tarwilikul korral asjatundjaid abiks kutsudes.

Juhataja A. Kerem: Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 30 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 31. Järelwaatuse päewast teatatakse asjaosalistele 7 päewa ette. Nende ilmumatajäämine ei takista järelwaatust. Kõik järelwaatuse andmed protokolleeritakse ja kirjutatakse osawõtjate ja ilmunud asjaosaliste poolt alla.

Juhataja A. Kerem: Panen § 31 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 31 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 32. Maakonna weekommisjon teeb asja kohta motiweeritud otsuse, millest asjaosalistele ärakirjad saadetakse. Ühtlasi saadetakse ärakiri ka wesiheituse asukohale, wastasse wallawalitsusse awalikult wäljapanemiseks.

Juhataja A. Kerem: Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 32 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 33. Ettewõtte lubamisel tulewad otsuses üles tähendada kõik need kindlustused, mida ettewõtja kahjude ärahoidmiseks peab andma, niisama ka kahjutasu summa ja maksutähtaeg, tööalguse ja lõpu tähtajad ja kõik teised ettewõtte lubamise tingimised.

Juhataja A. Kerem: Panen § 33 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 33 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 34. Kui ettewõtte asub mitme maakonna piirides, siis kuulub asja otsustamine kesk-weekommisjonile, kes enne otsuse tegemist asjasse puutuwate maakonna komisjonide arwamised ära kuulab.

A. Rei (sd.): Isiklikult, mitte komisjoni nimel, teen ma paranduse selle paragrahwi juure. See kord, nagu siin paragrahwis on ette nähtud ei ole mitte õige, sest et selle korra juures kaob neil juhtumistel kui ettewõtte asub mitme maakonna piirides teine instants, s. o. edasikaebamise wõimalus ära, nii et asjaosalised neil juhtumistel on halwemates tingimistes, kui harilikult teised asjaosalised. Et seda mitte ei oleks, et igal juhtumisel otsustatakse asja kahes instantsis, ja kesk-weekommisjon tuleks siis teiseks instantsiks, sellepärast tuleb see paragrahw wormuleerida nii ehk teisiti, et ka neil juhtumistel, kui ettewõtte teatud maapiirides asub, siiski asja otsustaks esiteks maakonna weekommisjon, kelle otsuse peale harilikus korras

wõib edasi kaebada. Tuleb ainult otsustada, missugune nendest komisjonidest peab olema selle otsustaja. Iseäralikku põhjust wõi alust leida, missuguse maakonna weekommisjon peab asja arutama, on kaunis raske, wististe wäga suurt wahet ei ole selles üleüldse, missuguse maakonna weekommisjoni arutada asi antakse.

Mina isiklikult panen ette anda asja arutamine selle maakonna weekommisjoni kätte, kust weetööd algawad. Sellepärast panen ma ette § 34 wastu wõtta järgmises redaktsioonis: „Kui ettewõtte asub mitme maakonna piirides, siis kuulub asja otsustamine selle maakonna weekommisjonile; missuguse maakonna piirides wesiheitus algab, wee loomuliku ärawoolu waatepunktilt waadates. Maakonna weekommisjonide wahel ettetulewad waidlused alluwuse üle otsustab kesk-weekommisjon.“

Wiimane lause on sellepärast tarwilik, et ära määrata asjaarutamise alluwuse küsimust.

Juhataja A. Kerem: Panen rkl. Rei ettepaneku § 34 kohta hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa hääletenamusega on ettepanek wastu wõetud. Sellega on § 34 rkl. herra Rei redaktsioonis wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): Peatükk V. Kesk-weekommisjon. § 35. Maakonna weekommisjoni otsuse peale wõiwad asjaosalised neis asjus, mis ei puutu ettewõtja poolt maksetawasse tasusse, edasi kaebada ühe kuu jooksul kesk-weekommisjonile.

Asjaosaline, kes nõus ei ole maakonna weekommisjoni otsusega tasu asjus, wõib esineda kuue kuu jooksul kohtuliku nõudmisega wastase poole wastu.

Kaebtuse tähtaeg algab kumbagil juhtumisel maakonna weekommisjoni otsusetegemise päewast.

Märkus. Esineb ettewõtja kohtuliku nõudmisega tasu asjus, siis jääwad kohtukulud esimesel kohtuastmel igatahes tema kanda.

Juhataja A. Kerem: Ma panen § 35 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 35 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 36. Kesk-weekommisjon asub põllutööministeeriumi juures järgmises koosseisus: 1) üks kohtunik kohtupalati määramisel; 2) üks põllutööministeeriumi esitaja; 3) üks kau-

bandus-tööstusministeeriumi esitaja; 4) kaks põllumeeste organisatsioonide esitajat põllutööstusministeeriumi määramisel. Põllutööstusministeeriumi ja kaubandus-tööstusministeeriumi esitajad, kui ka komisjoni esimees ja tema asetäitja komisjoni liigete hulgast määratakse Wabariigi Walitsuse poolt. Kõik komisjoni liikmed määratakse 3 aasta peale.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 36 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 36 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 37. Komisjoni otsused on seaduslikud, kui komisjoni koosolekute juhataja ehk tema asetäitja ja vähemalt kaks komisjoni liiget osa wõtawad. Kõik küsimused otsustakse komisjonis liht hääleteenamusega.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 37 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 37 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 38. Kesk-weekommissjoni koosolekute ja arutusele tulewatest asjadest antakse teada riigikontrollile ja wastawatele maakonna weekommissjonidele, kel on õigus saata oma esitajaid kesk-weekommissjoni koosolekust sõnaõigusega osa wõtma.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 38 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 38 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 39. Kesk-weekommissjoni koosolekute antakse teada asjastuhwitatud pooltele, kes wõiwad koosolekule ilmuda ehk woliniku saata seletuse andmiseks. Huwitatud isikute mitteilmumine ei lükka asja otsustamist edasi.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 39 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 39 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 40. Kesk-weekommissjonil kui ka tema juhatajal on õigus komisjoni koosolekutele asjatundjaid nõuandwa hääleõigusega kutsuda.

Juhataja **A. Kerem**: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 40 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 41. Kesk-weekommissjoni otsus on lõpulik. Kesk-weekommissjoni otsus antakse teada

asjaosalistele käesolewa seaduse § 32 korras ja tarwiliste korralduste tegemiseks ka maakonna weekommissjonile.

A. Rei (sd.): Wõtan sõna Riigikogu liikmena ja teen ettepaneku selle paragrahwi esimest lauset wälja jätta, sellepärast, et ta eksiarvamisi wõib sünnitada ja meie riiklise korraga kokkukõlas ei ole. Meil on põhimõtteks wõetud, et administratiiv otsuste peale wõib edasi kaebada, kui inimene leiab, et temale on ülekohtu tehtud. Ka kesk-weekommissjoni otsuse peale peaks wõimalus olema edasi kaebada riigikohtule rewisjoni korras. Sellepärast oleks tarwis sellest paragrahwist wälja jätta esimene lause ja pärast juure wõtta uus paragrahw, kus ette nähtud oleks edasikaebamise kord ja asutus, kuhu kaebada kesk-weekommissjoni otsuse peale. Teen ettepaneku uut paragrahwi järgmiselt redigeerida: „§ 41-a. Kesk-weekommissjoni otsuse peale wõib edasi kaebada riigikohtule üleüldises administratiiv kohtuseaduses ettenähtud korras. Kaebtus antakse sisse kesk-weekommissjoni kaudu.“

(Sekretääri kohale asub sekretäär **A. Tupits**).

Juhataja **A. Kerem**: Rkl. Rei on ettepaneku teinud § 41 esimest lauset wälja jätta. Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita. Ma panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. See ettepanek on wastu wõetud. Panen § 41 ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 41 wastu wõetud. Riigikogu liikme Rei poolt on ettepanek tehtud järgmine uus paragrahw sisse wõtma: „§ 41-a. Kesk-weekommissjoni otsuse peale wõib edasi kaebada riigikohtule üleüldises administratiiv kohtuseaduses ettenähtud korras. Kaebtus antakse sisse kesk-weekommissjoni kaudu.“ Sõna-soowijaid selle paragrahwi kohta ei ole. Komisjoni aruandja sõna ei tarwita. Panen § 41-a hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 41-a wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): § 42. Luba töid algada annab ettewõtjale maakonna weekommissjoni esimees, peale selle, kui § 35 nimetatud tähtaja jooksul kaebtusi ei ole tulnud, ehk kui sisseantud kaebtused kesk-weekommissjoni poolt weeuhtimise õiguse andmise mõttes on ära otsustatud; ühtlasi teatab tema weeuhtimise õiguse andmisest kohalikule krepostii-

jaoskonnate põhiraamatusse wastawa märkuse sissekandmiseks.

A. Rei (sd.): Panen ette viimase lause asemel wastu wõtta järgmist redaktsiooni: „Kui administratiiv kohtul korras ettenähtud tähtaja jooksul ei ole rewisjonikaebust riigikohtusse antud, ehk kui see kaebus riigikohtu poolt tagajärjeta on jäetud, teatab maakonna weekomisjoni esimees asjaosaliste nõudmisel weejuhtimise õiguse andmisest kohalikule krepostijaoskonnale, põhiraamatusse wastawa märkuse sissekandmiseks.“

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on parandus wastu wõetud. Panen § 42 ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 42 wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 43. Selle seaduse põhjal antud weejuhtimise õiguse tühistamine waidluse korral sünnib samas korras, ja samade asutuste kaudu, mis on selle õiguse andmiseks ette nähtud käesolewas seaduses.

Juhataja A. Kerem: Panen § 43 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 43 on wastu wõetud.

Aruandja A. Rei (loeb): § 44. Kesk-weekomisjonil on õigus maakonna weekomisjonidele anda juhtnõõrisid käesolewa seaduse käsitamise kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen § 44 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 44 on wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

22. Seaduseelnõu Rahaasjanduse kaubandus-tööstusministeeriumi aruandja **O. Amberg** 1921 a. kuludeelarwe muutmise asjus.

Juhataja A. Kerem: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduse pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): Muuta kaubandus-tööstusministeeriumi 1921 a. erakorraliste kulude eelarwet järgmiselt:

Peatükk VI. (Kütteainete keskkomitee).
wähendada § 1 Mk. 40.000.000.—
suurendada § 3 Mk. 40.000.000.—

Juhataja A. Kerem: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seadus on wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen seaduse terve sisu korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seadus on lõpuhääletamisel wastu wõetud.

K. Ast (sd.): Selle seaduse lüheldust eilmas pidades, teen ettepaneku teda ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: On ettepanek tehtud seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seadus on ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

23. Riigiteenijate Rahaasjanduse ametsõitude tasu- komisjoni aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): Seaduse nimetus: Riigiteenijate ametsõitude tasuseadus.

Juhataja A. Kerem: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduse pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): I peatükk. Sõidukulud. § 1. Ametsõitude puhul tasutakse sõidukulud:

a) ametnikkudele ja wabapalgalistele teenijatele raudteel II klassi tariifi järele ühes platskaardi tarwitamise õigusega öösistel sõitudel, laewal — I klassi tariifi järele; b) alamteenijatele ja töölistele raudteel III klassi tariifi järele ühes platskaardi tarwitamise õigusega öösistel sõitudel, laewal — II klassi tariifi järele;

d) hobustega maanteed mööda kõigile ühtewiisi: küüdimääruse ja hobuste posti tariifi järele; oma jalgrattaga — küüdimääruses ettenähtud jalamehe tasu suuruses ja oma hobustega — küüdimääruses ettenähtud tariifi järele; erakorralistel juhtu-

mistel ministrite, peawalitsuste (osakondade) juhatajate, sõjaministeeriumis üksikute sõjawäeosade ülemate ehk nende õigustega isikute kinnitusel arwete järele.

Märkus. Alamteenijate koosseisu igal ametalal määrab kindlaks asjaomane ministeerium kokkuleppel riigikontrolliga. Kui kokkulepe wõimatu, läheb küsimus asjaomase ministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse otsustada.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 2. Sõjawäelastele: ohwitseridele, ametnikkudele ja arstidele antakse raudteel ja laewal kas prii sõit, ehk tasutakse kulud arwete järele eelmise paragrahwi punkt a põhjal; rahwawäelastele — sedasama punkt b põhjal. Hobuste tarvitamine — kõigile ühtewiisi § 1 punkt d järele.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 3. Ühe ja sama asutuse kahe ametniku sõidu puhul ühte kohta makstakse nendele pooleks küüdi ehk hobuseposti tarvitamise korral kahe inimese koossõidu takside järele.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 3 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 4. Tungiwa wajaduse korral ametkohuste täitmise huwides kohal ja väljaspoole sõitmise puhul tarwitatud sõiduwõormeeste kulude katmiseks jääb ministrile, peawalitsuste (osakondade) juhatajatele, sõjaministeeriumis üksikute sõjawäeosade ülemate ehk nende õigustega isikutele õigus kohalikkude sõidutakside alusel kulusid tasuda.

Märkus. § 9 ettenähtud 1—4 ja 6 liigi ametsõitude puhul tasutakse sõiduwõormeeste tarvitamise kulud raudteejaama ehk sadamasse ja tagasi kohalikkude sõidutakside järele, § 1 ettenähtud sõidukulude wäljamaksmise korras.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 4 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 4 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): II peatükk. Ümberpaigutamise

kulud § 5. Ametis ümberpaigutamise puhul tasutakse sõidukulud ametisse ümberpaigutatawaile tsiwiil- ja sõjawäeametnikkudele, ohwitseridele, sõjawäearstidele ja wabapalgalistele teenijatele § 1 punktide a ja d järele, alamteenijatele ja töölistele § 1 punktide b ja d järele; ümberpaigutatawate ametnikkude perekonnaliigetele aga kõigile § 1 punktide b ja d järele.

Märkus 1. Ümberpaigutamise sõidukulude tasumisel wõetakse arwesse perekonnaliigetena riigiteenijate perekonnavaliraha õiguslised isikud, juure arwatud üks majateenija.

Märkus 2. Tasu wäljamaksu tunnistuseks on perekonnaliigete ülewiiamise kohta politsei tunnistus.

Juhataja **A. Kerem**: Sõna ei soowita. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 5 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 6. Majapidamise asjade weokulude katmiseks maksetakse kõigile ümberpaigutatawaile riigiteenijatele raudteel ja laewal makswate wäikekiiruse tariifide järele, linnas, kohaliste weowõormeeste takside järele, maanteel $\frac{1}{100}$ küüdimääruses ettenähtud raskuse weo tasuks kilogramm-kilomeetri pealt, mitte aga üle 1.600 kilogrammi eest.

Märkus 1. Bagaashi tariifi järele raudteel võib ümberpaigutataw kraamiweo eest tasu saada kunni 100 kilogrammini.

Märkus 2. Tasu wäljamaksu tunnistuseks on kraamiweo kohta raudteel saatekiri (ehk ärakiri sellest), maanteel — arwed.

Märkus 3. Erimäärused raudteelaste kraami wadamiseks raudteel jääwad käesolewaga muutmata.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Paragrahw 6 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 7. Erakorraliste kulude katmiseks maksetakse ümberpaigutatawaile tasu nende wana ameti poole kuupalga suuruses.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 7 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 7 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 8. Ümberpaigutatawaile riigiteenijatele maksetakse kõik §§ 5—7 ettenähtud tasud

nende uuest ametkonnast, sõidukulude ja päewarahade krediidist.

Märkus. Tarwilisel korral wõib ümberpaigutata wanast ametkohast, sõiduja päewarahade krediidist, uue ametkoha arwel awansi saada.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 8 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 8 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): III peatükk. Päewarahad. § 9. Päewarahade suhtes jaotatakse ametsõidud kuude liiki: 1 liik: ametsõidud Eesti wabariigi piirides maalt ja linnast linna ühe koha peale mitte üle 15 päewa ettenähtud kestusega ja linnadewahelised ringsõidud aja peale waatamata.

Märkus 1. Alewid loetakse käesolewa paragrahwi käsitlemisel linnade hulka.

Märkus 2. Ettenägemata wääramata wõimu takistuse põhjusel (vis major) üle 15 päewa kestmise puhul jääwad wiimaseks nimetatud ametsõidud ikkagi 1 liigi alla.

2 liik: ametsõidud Eesti wabariigi piirides linnast ja maalt maale ühe koha peale mitte üle 15 päewa ette nähtud kestusega ja ringsõidud maal aja peale waatamata.

3 liik: ametsõidud ühe koha peale linnades, mis ette nähtult üle 15 päewa kestawad.

4 liik: ametsõidud ühe koha peale maal, mis ette nähtult üle 15 päewa kestawad.

Märkus. Selle liigi alla kuuluvad ka korduwad ametsõidud ühede ja samade punktide wahel teenistuslikus walwekorras.

6 liik: ametsõidud wäljamaale ja rahwuwaheliste lepingute täitmisel piiriäärsetesse maakohadesse.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 9 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 10. Päewaraha määratakse:

1 liigis: a) rahwawäelastele, alamteenijatele ja töölistele 12-da astme riigiteenija kuupalga $\frac{1}{25}$ osa määral päewas. b) Tsiwilametnikkudele, wabapalgalistele teenijatele, ohwitseridele, sõjawäeametnikkudele ja -arstidele $\frac{1}{25}$ osa nende kuupalgast päewas, kuid mitte vähem $\frac{1}{25}$ osa 12 astme riigiteenijate kuupalga suurusest.

2 liigis: $\frac{3}{4}$ esimese liigi normidest.

3 liigis: $\frac{1}{2}$ esimese liigi normidest.

4 liigis: $\frac{1}{4}$ esimese liigi normidest.

5 liigis: 3 liigi normide järele ehk iga kuu kohta kindla summana Wabariigi Walitsuse otsuse järele.

6 liigis: määrab päewarahad kindlaks iga wälisriigi kohta Wabariigi Walitsus.

Märkus 1. Palga all tuleb mõista põhipalk ühes elukalliduslisaga.

Märkus 2. Sõitudel wäljamaalt kodumaale maksetakse Eesti wabariigi piirides wiibimise ajal päewarahasid siseriigi normide järele.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 10 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 10 wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 11. On ametnikul wõi teenijal ametsõidu wälispunktis riigi wõi omawalitsuse poolt tasuta tarwitada korter kütte ja walgustusega, siis maksetakse päewaraha igas liigis 20% vähem.

Märkus. See paragrahw on maksew ka ametsõitudel korterina tarwitatawate erawagunite kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 11 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 11 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 12. Erijuhtumistel kõrgemate kulude katmiseks jääb asjaomasel ministril õigus ettepannud arwete põhjal kõrgemat tasu maksta.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen § 12 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 12 wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 13. Wäljamaa sõitude puhul antakse wastawas wäliswalutas awans tarwilises mlatuses.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 13 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 13 on wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Kaarna** (loeb): § 14. Ametsõitudel riigi piirides kui ka wäljamaal arwatakse riigi poolt antawa toidu eest päewarahast wastaw summa maha; saamatajäänud toidu (paiuki) eest ametsõitudel wiibimise ajal sõjawäelastele mingisugust rahalist tasu ei anta.

Märkus. Selles paragrahwis ettenähtud mahaarwamised riigi poolt antawa

toidu eest ei wõi suuremad olla, kui § 10 alusel ettenähtud ja määratawad päewarahad.

Juhataja A. Kerem: Panen § 14 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Paragrahw 14 on wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 15. Kõik, kes saawad ühede ja samade punktide wahel tihti ettetulewate lühiajaliste ametsõitude eest kilomeetirahasid wõi muid preemiaid, ei wõi saada preemia alla käiwate sõitude eest päewarahasid.

Juhataja A. Kerem: Panen § 15 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 15 on wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 16. Päewaraha hakatakse arwama ametsoõtude eest, mille kestvus ametkohalt ärasõidust tagasisõiduni vähemalt 12 tundi on.

Märkus 1. § 10 ettenähtud 6 liigi päewaraha hakatakse sellest ajast arwama, millal läkitataw Eesti wabariigi piiridest välja ehk piiriäärsesse maakohta jõuab.

Märkus 2. Tasu väljaarwamisel arwatakse ärasõidu ja kojusõidu päewad kaasa. Aega alla 12 tunni arwesse ei wõeta.

Juhataja A. Kerem: Panen § 16 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 16 on wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb): § 17. Selle seaduse jõusseastumisega kaotab makswuse 1921 a. „Riigi Teatajas“ nr. 27 awaldatud seadus riigiteenijate ametsõitude tasumäärade kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen § 17 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 17 on wastu wõetud.

Kodukorra § 80 põhjal panen peale III lugemist terve seaduse sisu korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus III lugemise järele lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

24. Seadus Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määramise muutmise kohta. III lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **A. Schulbach** (loeb): Seadus Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määramise muutmise kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 1. Asutawa Kogu poolt 10. detsembril 1920 a. wastuwoetud Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määramise („Riigi Teataja“ nr. 219/220 — 1920 a.) I jao esimene lõige muudetakse järgmiselt:

Määrata tema lesele ja lastele igakuulist riigi põhipensiooni riigiametnikkude I palgaastme põhipalga suuruses, kus juures elukalliduslisa riigiametnikkudega ühesugusel alustel juure lisatakse.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach (loeb): § 2. Eelmises paragrahwis ettenähtud muudatus hakkab maksuma 1-st jaanuarist 1921 a. arwates.

Juhataja A. Kerem: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud.

Kodukorra § 80 põhjal panen peale III lugemist terve seaduse sisu korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Sellega on see seadus III lugemise järele lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja A. Schulbach: Et see seadus väga lühikene on, siis teen ettepaneku teda maksuma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja A. Kerem: Aruandja on ettepaneku teinud seda seadust maksuma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Sõnasoowijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

25. Määrus töö- ja hoolekandeministeeriumile 64.800 margalise lisakrediidi määramise kohta pensioni maksmiseks Jaan Poska perekonnale. III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Määrus töö- ja hoolekandeministeeriumile 64.800 margalise lisakrediidi määramise kohta pensioni maksmiseks Jaan Poska perekonnale.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): Töö- ja hoolekandeministeeriumile määratakse 64.800 (kuuskümmend neli tuhat kaheksa sada) marka lisakrediiti pensioni maksmiseks käesolewal aastal Jaan Poska perekonnale.

Juhataja **A. Kerem**: Panen määruse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Määrus on wastu wõetud.

Kodukorra § 80 põhjal panen III lugemise lõpul terve määruse sisu korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. Määrus on III lugemise järele lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson**: Teen ettepaneku seda määrust maksuma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Kerem**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud seda määrust maksuma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Sõnasoowijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

26. Seaduseelnõu Riigikaitse
kaitsewägedesse komisjoni aru-
puutuwate sõja- andja **J. Laidoner**
wäe seadluste ja (loeb): Seadus kaitse-
määruste wälja- wägedesse puutuwate
andmise korra sõjawäe seadluste ja
kohta põhiseaduse määruste wäljaandmise
§ 81 põhjal. korra kohta põhisea-
duse § 81 põhjal.
III lugemisel.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Kõik seadlused ja määrused küsimustes a) sõjawäe walitsemise (s. s. k. I—IV ja m. s. k. I ja II r.); b) sõjawäe korraldamises ja teenistuse käigu kohta sõjametkonnas (s. s. k. V—XI r. ja m. s. k. IX—XX r.); d) sõjawäe asutuste organiseerimises (s. s. k. XII—XVII r. ja m. s.

k. III—VII r.); e) sõjawäe majanduses (s. s. k. XVII—XX r. ja m. s. k. XII—XV r.); g) distsiplinaar karistuste kohta (s. s. k. XXIII r. ja m. s. k. XVII r.) täiendatakse ja muudetakse Wabariigi Walitsuse poolt sõjaministri ettepanekul.

Märkus 1. Wäljaminekud, mis nende seaduste ja määruste muutmise ja täiendamise läbi tekiwad, kaetakse harilikus riigi eelarwe korras.

Märkus 2. Sõjawäe nuhtlusseadust (s. s. k. XXII r. ja m. s. k. XIV r.), sõjakohtu pidamise seadust (s. s. k. XXIV r. ja m. s. k. XVIII r.) ja sõjawäeteenistuse kohustuse seadust (s. k. IV k.) muudetakse ja täiendatakse üleüldises seadusandlikus korras.

Komisjoni nimel on mul au teatada, et trükitud ärakirjades kahes kohas kaks sõna wälja on jäänud, nimelt, märkus 2. tuleb lugeda peale sõnade s. s. k. XXII r. — „m. s. k. XIV r.“ ja peale s. s. k. XXIV r. — „m. s. k. XVIII r.“, mis ma ka ette lugesin.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. Wabariigi Walitsusel on peale selle õigus wabariigi eelarwe järele sõjaametkonnale määratud krediitide piiridest mitte üle minnes sõjaministri ettepanekul: a) rahu- ja sõjaaegseid koosseisusid kinnitada; b) kaitsewägede palganormisid kinnitada; d) sõjaametkonnale antawaid põhikirju, määrustikke ja juhtnõore kinnitada; e) sõjaministri ettepanekul ohwitserideks ülendada ja auastmetes kõrgendada ning wiimaseid auastmetes alandada ja degradeerida (reameheks alandada); g) kaitsewägede ülemaid, polguülemast algades ja kõrgemale, sõjaministri ettepanekul kohtade peale nimetada, ümber paigutada ja teenistusest wabastada ja h) kaitseliidu korraldusesse ja sõjalisesse õpetamisesse puutuwaid küsimusi otsustada.

Märkus 1. Sõjaajal kantakse punktides a, d, e ja g ülesloetud õigused: koosseisude, põhikirjade ja määrustikkude kinnitamine, ohwitserideks ülendamine ja kunni polkowniku auastmeni kõrgendamine, mitte kõrgemal, kui polkowniku auastmel seiswate ohwitseride auastmes alandamine ja degradeerimine ning kaitsewäeülemate teenistuskohdade peale nimetamine. — kaitsewägede ülemjuhatajale üle.

Märkus 2. Nende määrustikkude ja juhtnööride kinnitamine, mis kaitsevägede õpetamisesse puutuvad, kuulub sõjamistri wõimkonda. Peale selle on Wabariigi Walitsusel õigus sõjaministrit wolitada kinnitama niisuguseid määrustikke ja juhtnööre, mis oma sisu poolest ainult sõjaametkonnasse puutuvad.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 2 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 3. Kõikide punkt 1 nimetatud seadluste ja määruste, samuti kõik § 2 punkt a, b ja d näidatud koosseisude, palganormide, põhikirjade, määrustikkude ja juhtnööride eelnõud ja kõik kaitseliitu puutuvad küsimused (sellesama § 2 punkt h) antakse sõjamistri poolt enne Wabariigi Walitsusele esitamist rahuajal, läbiwaatamiseks sõjanõukogule ja esitatakse Wabariigi Walitsusele ühes sõjanõukogu arwamisega.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 3 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 4. Sõjanõukogu esimeheks on sõjamister ja tema äraolekul sõjamistri abi. Sõjanõukogu seisab koos: a) sõjaministeeriumi keskasutuste juhatajatest; b) kõrgeimal sõjawäeteenistuse astmel seiswatest sõjawäe ülematest Wabariigi Walitsuse määramise järele; d) ühest Riigikogu riigikaitse ja ühest rahaasjanduse komisjoni esitajast, nimetatud komisjonide walimise järele. Sõjanõukogu liigete üldarwu määrab kindlaks Wabariigi Walitsus.

Igast sõjanõukogu istungist, kus on arutusel küsimused, mis seotud riigi poolt wäljaminekutega wõi sissetulekutega, wõtab osa üks riigikontrolli peakontrolööridest, riigikontrollööri nimetusel.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 4 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 4 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 5. Kõik s. s. k. ja m. s. k. muutused ja täiendused, mis on wälja antud käesolewa seaduse § 1 põhjal, niisamuti kõik § 2 põhjal Wabariigi Walitsuse poolt wastu wõetud määrused ja otsused awaldatakse „Riigi Teatajas“ erinumbrites pealkirja all: „Seadlused ja määrused kaitsevägedele.“

Märkus. Seadlused ja määrused, mis riigikaitse huwides sõjanõukogu äranägemise järele peawad saladuses hoitama, „Riigi Teatajas“ awaldamisele ei kuulu. Kaitsevägede koosseisusid ja palganormisid „Riigi Teatajas“ ei awaldata.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 5 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 5 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 6. Käesolewa seaduse jõusseastumisega loetakse ajutise walitsuse poolt 25. webruaril 1919 a. wastu wõetud seadus sõjawägede ülemjuhataja wõimupiirkonna määramise asjus („Riigi Teataja“ nr. 14 — 1919 a.), Asutawa Kogu poolt 26. märtsil 1920 a. wastu wõetud määrus Wabariigi Walitsuse õiguste kohta riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade asjus sõjaministeeriumi suhtes („Riigi Teataja“ nr. 49/50 — 1920 a.); Wabariigi Walitsuse poolt 3. jaanuaril 1921 a. wastu wõetud seadus nr. 33 („Riigi Teataja“ nr. 4 — 1921 a.) ja seaduste kogu 1 k. 2 j. § 845 wastawalt ära muudetuks.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 6 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 6 on wastu wõetud.

Kodukorra § 80 põhjal panen peale III lugemise terve seaduse sisu korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

(Wahelhüüded: Waheaeg! Lõpetada!) On tehtud ettepanek koosolekut lõpetada. (Wahelhüüded: Waheaeg!) Kes soowib selle ettepaneku kohta sõna wõtta?

K. Wirma (sd.): Ma pean tähendama, et ma üüriseaduse, mis nüüd arutamisele peab tulema, uuesti paljundatud kujul alles eile õhtul kätte sain, ja et sellepärast seda põhjalikult pole jõudnud läbi waadata, kuid leidsin, et sellest seadusest mõned asjad, mis II lugemisel arutamisel olid ja wastu wõeti, wälja on jäänud; näit., § 4-da juures silmasin ma kohe ühte niisugust puudust. Kõiki paragrahwe ei ole ma jõudnud weel läbi waadata, wõib olla, et ka mõne teise juures niisugune waheljätmise esile tuleb, ja sellepärast arwan paremaks, kui seda seaduseelnõu arutamist saaks täna edasi lükata.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen ettepaneku — koosolekut lõpetada — hääletamisele. (Hääletatakse.) See

ettepanek on saanud poolt 17 ja vastu 23 häält. Sellega siis tagasi lükatud. (Hüüded: Waheaeg määrata!) On ettepanek tehtud waheaega määrata.

27. Waheaaja määramine. Kuulutan $\frac{1}{4}$ tunnilise waheaaja.

Waheaeg algab kell 8.

Peale waheaaja algab koosolek kell 8,20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem.**

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits.**

Juhataja **A. Kerem:** Riigikogu koosolek kestab edasi.

28. Koosoleku lõpetamine kwoorumi puudusel. **L. Johanson** (sd.): Silmas pidades, et Riigikogu

mõjukamad erakonnad — Tööerakond ja Rahwaerakond — peaaegu täiesti puuduvad, ja et seega siis kwoorum koos ei ole, teen ettepaneku koosolekut lõpetada.

Juhataja **A. Kerem:** Kuna kwoorumi küsimus ülesse on tõstetud, ei saa ma seda ettepanekut mitte enam hääletamisele panna ja palun sekretääri enne kwoorumi kindlaks teha. (Sekretäär helistab mitu korda. Saadikud koguvad suuremal arvul saali.) Palun sekretääri koosolijate arwu kindlaks teha. (Sekretäär loeb koosolijad üle ja annab arwu juhatajale teada.) Koos on 40 rahwasaadikut, — seega puudub kwoorum. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8,30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk.**

Abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **A. Tupits.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

